

Examining the concept and nature of sin and how to get rid of it in the mythology of the East (japan, china.India, iran.Mesopotamia)

Azim Jabbareh naserou¹ | Mohammad Abbaszadeh jahromi²

1. Corresponding Author, Associate Professor, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Jahrom University, Jahrom, Iran. E-mail: azim_jabbareh@yahoo.com
2. Associate Professor, Department of Islamic Philosophy and Theology, Faculty of Literature and Humanities, Jahrom University, Jahrom, Iran. E-mail: m_abas12@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
<p>Article type: Research Article</p> <p>Article history: Received: 2 May 2024 Received in revised form: 15 June 2024 Accepted: 20 June 2024 Published online: 29 June 2024</p> <p>Keywords: Man, purification, God, sin, the Orient.</p>	<p>Objective: One of the concerns of mankind since a long time has been knowing sin, its consequences and how to get rid of sin. Considering the importance of knowing this concept, the authors first investigated various sources and documents related to the myths of the nations of the Middle East using a library method, and then analyzed this issue with a descriptive-analytical approach. The findings of the research show: 1- In Japanese mythology, the great sin was impurity. A sin was an act that was obviously ugly. Purification is done by washing, austerity or giving gifts. 2- In Chinese mythology, it seems that the first sin is eating meat. there is not much discussion about sin and how much it is. Arrogance, defiance, and suicide are sins mentioned in Chinese mythology. 3- In Iran, the first sin is lying. sin does not only mean disobedience to God, and man can also commit sin in dealing with himself and other creatures. Man becomes the owner of Farah by doing good deeds, and Farah runs away from him because of sin. In Iranian mythology, water, fire and molten metals are purgatory. 4- In Mesopotamian mythology, there is no precise definition of sin. Breaking the wings of the south wind and being deprived of immortality is the first sin, and disturbing God's sleep and confronting the gods is one of the most obvious sins. 5- In India, Varuna judges the creatures based on a set of rules called Rita. The state of sin can be examined in four periods, the closer we get to the final period, the more sins there are. Meanwhile, even the gods are not far from committing sin. Purification from these sins is done in two ways: purification in the Gange and purification with the help of Varuna's mental power.</p>

Cite this article: Jabbareh naserou, A., & Abbaszadeh jahrom, M. (2024). Examining the concept and nature of sin and how to get rid of it in the mythology of the East (japan, china. India, Iran. Mesopotamia). *Studies in Comparative Religion and Mysticism*, 8 (1), 105-134. DOI: <http://doi.org/10.22111/jrm.2024.47333.1152>

Introduction

One of the concerns of mankind since long ago has been knowing sin, its consequences and how to get rid of it. The findings of the research show: 1- In Japanese mythology, the great sin was impurity, which has various meanings. Sin was a state and an act that was obviously disgusting. Purification in ancient Japan is done by washing, austerity or giving gifts. 2- In Chinese mythology, it seems that the first sin is eating meat. In Chinese mythology, there is not much discussion about sin and its causes. Arrogance, defiance, murder and suicide are sins mentioned in Chinese mythology. 3- In Iranian mythology, the first sin is lying. From the perspective of the ancient Iranians, sin does not only mean disobedience to God, and man can commit sin in dealing with himself and other beings, and sin also harms other beings. Man becomes the owner of Farah by doing good deeds, and Farah runs away from him because of sin. In Iranian mythology, water, fire and molten metals are purgatory. 4- In Mesopotamian mythology, there is no precise definition of sin. Breaking the south wind and being deprived of immortality is the first sin, and disturbing God's sleep and confronting the gods is one of the most obvious sins. 5- In Indian mythology, Varuna judges the creatures based on a set of rules called Rita. The state of sin can be examined in four periods, the closer we get to the final period, the more sins there are. Meanwhile, even the gods are not far from committing sin. Purification from these sins is done in two ways: purification in the Ganges River and purification with the help of Varuna's mental power.

Research method

Considering the importance of understanding and recognizing this concept in the belief of the first humans, the authors first investigated various sources and documents related to the myths of the nations of the Middle East using a library method, and then analyzed this issue with a descriptive-analytical approach. Have analyzed

Discussion

In Japan, observance of religious customs was more related to purity and ritual purity. Any violation and error against the gods was defined under the title "Tsumi", which may be the closest equivalent to "fault and mistake" or "sin", but none of them conveys the complete and exact meaning of this term. The main purpose in the ritual of worship was to avoid tsumi, and in the ritual of royal (empire) worship, the task of avoiding tsumi was the responsibility of a selected group. The main offense or major sin was impurity.

Japanese people attached great importance to the ritual of purification and cleansing from sin. One of the fundamental principles in their purification rituals was purification from pollution; for them, this work was considered as an introduction to worship.

In Chinese mythology, the first sin is mentioned in a way. The ruler of hell gets tired of people's efforts to provide food and he wishes to the ruler of jade to send heaven and earth to help people in cultivating the fields. The ruler of Yashm says that the varzav will grow old on earth after some time and a person will greedily eat the varzav's flesh and skin. The ruler of Yashm finally sends Varzav to the ground; but his prediction comes true and after Varzav becomes too weak to work,

a man eats him. The ruler of Yashm, who is angry with the work of man, sends Di-Zang Pusa to hell as punishment for this sin. Sin in Indian mythology should be examined in different periods: The first period, the period of Kritayuga: this period is the golden period that lasts 1,728,000 years. The second period, Tertayuga: this period lasts 1296000 years. The third period, Dvaparayuga: this period lasts 864,000 years. The fourth period, Kali-Yuga: This period, which is the present age, lasts 432,000 years. Purification was sometimes necessary among Hindus. To start worship and prepare for austerity, they used to purify and cultivate. In Avesta, the greatest sin is lying. The root of this sin is related to the sin of mischievousness. Mashi and Mashianeh attributed the creation of Ahuramazda to Ahriman and committed the first sin. In Iranian mythology, two types of purification are mentioned: water and fire.

It is absolutely not possible to separate the types of sin in Mesopotamia mythology; But it is clearly clear that man is captive in the power of the gods and any behavior that is against the opinion of the gods will result in punishment.

One of the sins that humans commit in Mesopotamian mythology, which seems funny to a large extent to humans today, and is rarely seen in the myths of other nations, is disturbing the sleep of the gods. Is.

In Mesopotamian mythology, we are also faced with the original sin. According to Mesopotamian mythology, Edapa/man breaks the wings of the south wind and when he appears in the presence of the god Anu, he refrains from eating and drinking on the advice of Ea and loses himself to Deprives the blessing of immortality.

The result

The findings of the research show the following points: 1- In Japanese mythology, the main offense or great sin was impurity, which has different meanings. One of its meanings is physical impurity, which includes things such as menstruation, sexual relations, and childbirth. These impurities should be removed by purification, fasting, prayer and worship. On the other hand, death and everything related to it is among the impurities. In general, early Japanese religion lacked the abstract concept of ethics and moral principles. Sin was a situation and action that was directly and openly ugly. In ancient Japanese religion, a distinction was made between worldly or earthly sin and heavenly sin. Earthly sins such as killing and injuring, committing adultery with incest, brutal acts or acts that disturb the comfort and well-being of people. In Chinese mythology, there is not much discussion about sin and its causes. The worst sin in Chinese mythology is suicide. Arrogance, defiance, murder and suicide are sins mentioned in Chinese mythology. From the perspective of the ancient Iranians: a)- sin does not only mean disobedience to God, and man can also commit a sin in dealing with himself and other beings, and b)- error not only harms the guilty person, but also harms other beings. Delivers c) - Man becomes the owner of Farah by doing good deeds, and Farah runs away from him because of sin. Jamshid and Garshasb are among these people who lose this power due to their guilt. D) - Many sins are mentioned in Ardaviraf-nameh. Lies, arrogance, pride, etc. are major sins. In Mesopotamian mythology, there is no precise definition of sin. The sin of disturbing God's sleep and confronting the gods is one of the most obvious sins. The

Ritual celebration of the New Year is also a ceremony to remove people's sins. The fundamental difference between the mythology of India and the mythology of other nations is that it is alive. One of the complications of the issue of sin in Indian mythology is that Varuna judges the creatures based on a set of rules called Rita; however, this set of rules is not clear for the creatures. The state of sin can be examined in four periods, the closer we get to the final period, the more sins are committed and the ground for the appearance of a savior is provided. Meanwhile, even the gods are not far from committing sin. On the other hand, humans are constantly provoked by demons to sin and make mistakes. 2- In Japan and India, there is no mention of original sin. In Iranian mythology, the first sin is lying. Breaking the south wing wind and being deprived of immortality is the first sin in Middle-Rudanian mythology. In Chinese mythology, it seems that the first sin is eating meat. 3- Cleansing and purification in ancient Japan is done by washing, austerity or giving gifts. In Iranian mythology, three types of purification are mentioned: water, fire and molten metals. Cleansing from sins is done in two ways in Hindu belief: purification in the Ganges river and purification with the help of Varuna's mental power. There is no clear reference to purification in China and Mesopotamia. 4- Intercession is mentioned only in the mythology of India and Japan.

Sources and references

The Holy Quran.

Smith, G. (2004). *The Legend of Gilgamesh*. Translated by Dawood Monshizadeh. Tehran: Akhtar.

Eliade, M. (2007). *The visions of myth*. Translated by Jalal Sattari. Tehran: Toos.

Eliade, M. (2010). *Treatise on the history of religions*. Translated by Jalal Sattari. Tehran: Soroush.

Eliade, M. (2008). *Sacred and Unholy*. Translated by Nasrollah Zangouyi. Tehran: Soroush.

Avesta (2006). Translated and translated by Jalil Doustkhah. Tehran: Morvarid.

Evans, V. (2002). *Mythology of India*. Translated by Bajlan Farrokhi. Tehran: Asatir.

Barthold, V. (1990). *About Iran's National Epic*. Translated by Keikavos Jahandari. Vol.1. Tehran: Asatir.

Basitide, R. (1991). *Danesh Asatir*. Tehran: Toos.

Bahar, M. (2002). *From myth to history*. Tehran: Cheshme.

Bahar, M. (2010). *A research in Iranian mythology*. Tehran: Agah.

Bahar, M. (2006). *A survey of Iranian culture*. Tehran: ostoureh.

Birrell, A. (2005). *Chinese myths*. Translated by Abbas Mokhber. Tehran: Center.

Birlin, J. F. (2011). *Parallel Myths*. Translated by Abbas Mokhber. Tehran: Center.

Parinder, G. (2011). *Mythology of Africa*. Translated by Abbas Mokhber. Tehran: Asatir.

Piggott, J. (2005). *Mythology of Japan*. Translated by Bajlan Farrokhi. Tehran: Asatir.

Helli, H. (1960). *Discovering al-Murad in Sharh al-Jijrid al-Itqad*. Sharh Hasan Hassanzadeh Amoli, Qom: Al-Nashar al-Islami Institute. The fourth

- Khajegir, Ali Reza et al. (2019) Relationship between Religion and Myth in Eliade's Religious Phenomenology and Jung's Analytical Psychology. *Journal of Comparative Theology*, Year 11, Number 23, pp. 111- 126.
- Dalapicola, A. (2013). *Indian myths*. Translated by Abbas Mokhbar. Tehran: Center.
- Razi, H. (1967). *Avesta names dictionary*. Tehran: Forouhar.
- Ajam, R. (2004). *Encyclopedia of terms of Ibn Khaldoun and Al-Sharif Ali Muhammad Al-Jarjani*. Beirut: Lebanese School of Publishing.
- Pahlavi narration*. (2011). Report by Mahshid Mirfakhrai. Tehran: Research Institute of Human Sciences.
- Zarrin Koob, A. (1990). *In the realm of conscience*. Tehran: scientific and cultural.
- Sartre, J. (1977). *What is literature?* Translated by Abolhassan Najafi and Mostafa Rahimi. Tehran: Zaman.
- Saunders, N. K. (1373). Heaven and hell in Mesopotamian mythology. Translated by Abolqasem esmailpour. Tehran: Fekre Rooz.
- Satari, J. (1997). *Myth in today's world*. Tehran: Center.
- Daghim, S. (1998). *Encyclopedia of Islamic Theology*. Beirut: Maktaba Lebanon Nashrun.
- Shaygan, D. (1992). *Mental idols and eternal memory*. Tehran: Amirkabir.
- Shahzadi, R. (2007). *Zoroastrian civil law during the Sassanid period, a discussion about Matikan Hazardastan*, by Mehrangiz behzadi, Tehran: Forouhar.
- Safa, Z. (2005). *Epic writing in Iran*. Tehran: Amirkabir.
- Tusi, K. (1960). *Abstract of Belief*. Research by Hosseini Jalali. Qom: Office of Islamic Propaganda.
- Ferdowsi, A. (2014). *Shahnameh, by the effort of Jalal Khaleghi Motlaq*. Tehran: Sokhan.
- Carnoy, J. (2004). *Iranian mythology*. Translated by Ahmad Tabatabai. Tehran: Scientific.
- Cassirer, E. (1998). *The myth of government*. Translated by Yadollah Moqan. Tehran: Hermes.
- Kaviani-Pouya, H. (2016) Comparative study of human creation in mythologies and religions of Iran and Mesopotamia. *Journal of Comparative Theology*, Year 8, Number 17, pp. 139-156.
- Kaviani Pouya, H. (2019) the concept of sin and the nature of the first sin in the mythologies and ancient religions of Iran, Greece and Mesopotamia. *Journal of Comparative Theology*, Year 11, Number 23, pp. 127-148.
- Christie, A. (2005). *Chinese mythology*. Translated by Bajlan Farrokhi. Tehran: Asatir.
- Kezazi, M. (1993). *Dream, epic, myth*. Tehran: Center.
- Campbell, J. (2012). *Hero of the hundred faces*. Translated by Shadi Khosrupanah. Mashhad: Gole Aftab.
- Gray, J. (2011). *Mythology of the Near East*. Translated by Bajlan Farrokhi. Tehran: Asatir.
- Grimal, P. (2009). *Asatir Jahan (3)*. Translated by Mani Salehi Allameh. Tehran: Mohajer.
- Grimal, P. (2009). *Mythology of the world (4)*. Translated by Mani Salehi Allameh. Tehran: Mohajer.

- Green, R. (2008). *Greek mythology from the beginning to the creation of Heracles*.
Translated by Abbas Aghajani. Tehran: Soroush.
- Guiry, S. (2007). *Anahita in Iranian myths*. Tehran: Phoenix.
- Gaiman, J. (2002). *Ormuzd and Ahriman*. Translated by Abbas Bagheri. Tehran: Farzan.
- Modabberi, M. & Khodayari, K. (2007) Importance, sanctity and spiritual purification with water in Shahnameh, number 14, pp. 207-220.
- Meqdad, F. (1969). *Ershad al-Talbin to Nahj al-Mustarshdin*. Research by Seyyed Mahdi Rajaei. Qom: Publications of Ayatollah Marashi Library.
- Moghadam, M. (2001). *Essay about Mehr and Nahid*. Tehran: Hirmand.
- Molla Sadra, M. (1987). *Description of Usul al-Kafi*. Tehran: Institute of Cultural Studies and Research.
- Mole, M. (1998). *Ancient Iran*. Translated by Jale Amouzgar. Tehran: Toos.
- Mir Syed Sharif. (1970). *Commentary on positions*. Qom: Al-Sharif al-Razi.
- Walifred, G. & colleagues. (1993). *Approaches to literary criticism*. Translated by Zahra Mihankhah. Tehran: Information.
- Hansen, K. (1995). *Ferdowsi's Shahnameh. Structure and format*. Translated by Keikavos Jahandari. Tehran: Farzan Rooz.
- Hearn, P. & Heuchmann, H. (2014). *Farsi Etymological Dictionary*. Translated by Jalal Khaleghi Motlaq. Isfahan: Mehrafrooz.
- Hooke, S. (2002). *Mythology of the Middle East*. Translated by Ali Asghar Bahrami and Farangis Mazdapour. Tehran: Roshangaran and Women's Studies.
- Hinels, J. (2013). *Understanding Iranian Mythology*. Translated by Jale Amouzgar and Ahmad Tafazoli. Tehran: Cheshme.
- Yesna*. (2001). Translated by Ebrahim Pourdavoud. Tehran: Asatir.
- Yachts* (1977). Translated by Ebrahim Pourdavoud. Tehran: University of Tehran.

بررسی مفهوم و ماهیت گناه و چگونگی پاکی از آن در اساطیر مشرق زمین (ژاپن، چین، هند، ایران و بین النهرین)

عظیم جبّاره ناصرو^۱ | محمد عباس زاده جهرمی^۲

۱. نویسنده مسئول، دانشیار، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه جهرم، جهرم، ایران. رایانامه: azim_jabbareh@yahoo.com
 ۲. دانشیار، گروه فلسفه و کلام اسلامی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه جهرم، جهرم، ایران. رایانامه: m_abas12@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	یکی از دغدغه‌های بشر از دیرباز تاکنون، شناخت گناه، پیامدهای آن و چگونگی پاک شدن و گریز از گناه بوده است. با توجه به اهمیت درک و شناخت این مفهوم در باور انسان‌های نخستین، نگارندگان، نخست به روش کتابخانه‌ای به بررسی منابع و اسناد مختلف مربوط به اساطیر ملل مشرق زمین پرداخته و سپس با رویکرد توصیفی-تحلیلی این موضوع را واکاوی کرده‌اند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد: ۱- در اساطیر ژاپن، گناه بزرگ، ناپاکی بود که معانی گوناگونی دارد. گناه، وضعیت و عملی بود که به طور آشکار زشت و زنده باشد. تطهیر در ژاپن باستان به وسیله‌ی شست و شو، ریاضت و یا اهدای هدایا انجام می‌شود. ۲- در اساطیر چین، به نظر می‌رسد گناه نخستین، خوردن گوشت ورزوا است. در اساطیر چین، بحث زیادی درباره‌ی گناه و چند و چون آن نیست. تکبر، تحدی، قتل و خودکشی از گناهان یاد شده در اساطیر چین است. ۳- در اساطیر ایران، نخستین گناه، دروغ‌گویی است. از دید ایرانیان باستان، گناه تنها به معنای نافرمانی در برابر خدا نیست و انسان می‌تواند در برخورد با خودش و سایر موجودات نیز مرتکب گناه شود و گناه به دیگر موجودات هم آسیب می‌رساند. انسان با کردار نیک صاحب فره می‌شود و به واسطه‌ی گناه، فره از او می‌گریزد. در اساطیر ایران آب، آتش و فلزات مذاب از مطهرات هستند. ۴- در اساطیر بین‌النهرین، تعریف دقیقی از گناه نمی‌شود. شکستن باد بال جنوب و محروم شدن از جاودانگی، گناه نخستین است و مزاحمت برای خواب خدا و رویارویی با خدایان از مشهودترین گناهان است. ۵- در اساطیر هند، وارونا، آفریدگان را بر اساس مجموعه قوانینی به نام ریتا قضاوت می‌کند. وضعیت گناه در چهار دوره قابل بررسی است که هر چه به دوره‌ی پایانی نزدیک می‌شویم، گناهان بیشتر می‌شود. در این میان، حتی خدایان نیز از ارتکاب به گناه به دور نیستند. پاک شدن از این گناهان به دو شیوه‌ی تطهیر در رودخانه‌ی گنگ و تطهیر به کمک نیروی ذهنی وارونا، انجام می‌شود.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۲/۱۵	
تاریخ ویرایش: ۱۴۰۳/۳/۲۵	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۳/۳۰	
تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۴/۸	
واژه‌های کلیدی:	
انسان، تطهیر، خدا، گناه، مشرق زمین.	

استناد: جبّاره ناصرو، عظیم؛ عباس زاده جهرمی، محمد (۱۴۰۳). بررسی مفهوم و ماهیت گناه و چگونگی پاکی از آن در اساطیر مشرق زمین (ژاپن، چین، هند، ایران و بین النهرین). *مطالعات ادیان و عرفان تطبیقی*، ۸(۱)، ۱۰۵-۱۳۴. DOI: <http://doi.org/10.22111/jrm.2024.47333.1152>

مقدمه

۱-۱. بیان مسأله

اسطوره واژه‌ای عربی و معرب *history* است. (بهار، ۱۳۸۵: ۴۰). کزازی این واژه را عربی نمی‌داند و مانند بسیاری از واژه‌های دیگر برگرفته از دیگر زبان‌ها می‌داند. (کزازی، ۱۳۷۶: ۱۱۲). برخی از پژوهشگران نیز ریشه‌ی این واژه را در اوستا جست و جو می‌کنند. (ر.ک. رضی، ۱۳۴۶: ۱۱۲۱؛ مقدم، ۱۳۳۷: ۱۲). تا پیش از قرن نوزدهم، اسطوره را معادل دروغ و اباطیل می‌دانستند؛ اما از آغاز قرن نوزدهم، دیگر اسطوره را تخیل صرف و منقطع از واقعیت خارجی فرض نمی‌کردند؛ بلکه اسطوره را سرگذشتی واقعی و بسیار ارزشمند دانستند. (الیاده، ۱۳۸۶، ص. ۹؛ خواجه‌گیر و همکاران، ۱۳۹۹، ص. ۱۱۳؛ ستاری، ۱۳۷۶، ص. ۶). کاسیرر بر این باور است که از نظر تاریخی هیچ فرهنگ بزرگی را نمی‌توان یافت که زیر سلطه‌ی اسطوره و عناصر اسطوره‌ای نباشد. (کاسیرر، ۱۳۷۷، ص. ۶۴-۶۵). پژوهشگران و اسطوره‌شناسان گوناگون تلاش کرده‌اند تعریفی جامع و دقیق از اسطوره ارائه کنند؛ با این حال هنوز هم هیچ تعریف دقیق و کاملی درباره‌ی اسطوره وجود ندارد. بیرلین درباره‌ی اسطوره می‌نویسد: «اسطوره نخستین شکل علم است؛ فرضیه‌پردازی درباره‌ی این که جهان چگونه به وجود آمده است؟» (بیرلین، ۱۳۸۶، ص. ۹). پاریندر بر این باور است که: «اساطیر نه افسانه‌هایی حقیر که وسیله‌ای برای راه بردن به ژرف‌ترین بیم و امیدهای انسان و نمودهایی است که باید در جهت شناخت ژرفای سرشت انسان مورد مطالعه قرار گیرند.» (پاریندر، ۱۳۹۰، ص. ۱۸). گریمال معتقد است: «اسطوره، تاریخ نخستین و معنوی یک جامعه است.» (گریمال، ۱۳۷۲، ص. ۲۳). پژوهشگران بسیاری سعی کرده‌اند اسطوره و ماهیت آن را توضیح دهند. (برای نمونه‌های بیشتر ر.ک. ستاری، ۱۳۷۲: ۶۰؛ ویلفرد و همکاران، ۱۳۷۰، ص. ۳۲۵؛ شایگان، ۱۳۷۱، ص. ۱۰۳؛ سارتر، ۲۵۳۶، ص. ۲۳۷؛ زرین‌کوب، ۱۳۶۹، ص. ۴۰۴؛ باسیتید، ۱۳۷۰، ص. ۱۲۶). اما آنچه که تقریباً غیر قابل انکار می‌نماید، این است که اسطوره‌ها باورها و اعتقادات انسان‌های نخستین است. باورهایی که بشر نخستین با آن‌ها زیسته و دردهای خود را با آن تسکین داده است. به نظر می‌رسد یکی از دغدغه‌های انسان از آغاز خلقت، پرستش بوده است و از همان آغاز موضوع گناه، یکی از موضوعاتی بوده که همواره ذهن انسان را به خود مشغول داشته است. موضوع گناه در کنار طاعت در ذیل عنوان «تکلیف» با دانش کلام گره می‌خورد. (میر سید شریف، ۱۳۲۵، ۸، ص. ۱۹۷؛ سمیح دغیم، ۱۹۹۸، ۱، ص. ۷۹۰ و رفیق عجم، ۲۰۰۴، ۲، ص. ۲۷۴). برخی طاعت را «فرمانبرداری و امتثال اوامر و نواهی و قبول تکالیف نفسی،

بدنی و مالی» (ملاصدرا، ۱۳۶۶، ۴، ص. ۲۱۶) و در مقابل معصیت را «انجام کار قبیح یا اخلال به امر واجب» (حلی، ۱۴۱۳، ص. ۶۲۴) معرفی کرده‌اند.

تکلیف در نگرش متکلمین بزرگ فعل الهی، در ذیل عدل (مقداد، ۱۴۰۵، ص. ۲۷۱) و نیکو (طوسی، ۱۴۰۷، ص. ۲۰۲) قلمداد می‌شود. نیکو بودن آن - گرچه با مشقت و سختی همراه است - به جهت بهره‌مندی از منفعت والایی است که برای مکلف به ارمغان می‌آورد که نیل به آن منفعت، بدون تکلیف امکان‌پذیر نیست. (حلی، ۱۴۱۳، ص. ۳۱۹) از این منظر خدای متعال تکالیفی را به منظور نیل بشر به سعادت خویش برای بندگان وضع می‌کند که در پی آن دو موضوع ثواب و عقاب مطرح می‌شود. استحقاق ثواب برای کسی که به تکلیف پای‌بند است و عقاب برای متخلفین یعنی گناهکاران. از این رو موضوع گناه در دانش کلام، مفهومی درون‌دینی و مبتنی بر پذیرش پیش‌نیازهای آن و ذیل عنوان تکلیف طرح شده است.

با توجه به قدمت و اهمیت این موضوع، نگارندگان به بررسی باورهای ملل شرق باستان درباره‌ی گناه و معنا و مفهوم آن نزد این جوامع باستانی پرداخته‌اند.

۲-۱. پیشینه پژوهش

جست و جویهای نگارندگان نشان می‌دهد تاکنون درباره‌ی این موضوع در اساطیر مشرق زمین، پژوهشی انجام نشده است؛ اما پژوهش‌هایی مرتبط با گناه انجام شده است. برای نمونه، نصرت الله احمدی و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله‌ی «بررسی تطبیقی اسطوره‌های گناه در شخصیت‌های اساطیری ایران و یونان» کوشیده‌اند انگیزه‌های نخستین گناه در ایران و یونان و وجوه شباهت و افتراق شخصیت‌های اساطیری-حماسی ایرانی و یونانی را نشان دهند. حمیدرضا خوارزمی و همکاران (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی تطبیقی بن‌مایه‌ی گناه در زندگی قهرمانان اسطوره و حماسه» با نگاهی کلی به چند قهرمان از فرهنگ‌های مختلف، دلیل گناه آن‌ها را بررسی کرده‌اند. مالمیر (۱۳۹۵) نیز به گونه‌ای سنجیده و دقیق در مقاله‌ی «نقش اسطوره‌ای گناه نخستین در متون ادبی» این موضوع را تحلیل کرده است. کاویانی پویا نیز در جستاری با عنوان «مفهوم گناه و ماهیت گناه نخستین در اساطیر و ادیان باستانی ایران، یونان و میان‌رودان» مفهوم گناه و پیامدهای گناه نخستین را در این سه منطقه بررسی کرده است. با توجه به اینکه پیش از این پژوهش مستقلی به

موضوع گناه در اساطیر مشرق زمین نپرداخته است، نویسندگان بر آن شدند با توجه به اهمیت موضوع در مطالعات دین‌شناسی و مردم‌شناسی به تبیین این موضوع بپردازند.

۲. بحث و بررسی

۱-۲- گناه در اساطیر ژاپن

۱-۱-۲- مفهوم و انواع گناه

رعایت آداب و رسوم دینی بیشتر در ارتباط با پاکی و طهارت آیینی بود. هر تخلف و خطایی بر ضد خدایان، تحت عنوان «تسومی» تعریف می‌شد که شاید نزدیک‌ترین معادل آن «تقصیر و اشتباه» یا «گناه» باشد، اما هیچ کدامشان معنای کامل و دقیق این اصطلاح را نمی‌رساند. مقصود اصلی در آیین پرستش، اجتناب از تسومی بود و در آیین پرستش سلطنتی (امپراطوری) وظیفه‌ی اجتناب از تسومی، بر عهده‌ی گروهی برگزیده بود. تخلف اصلی یا گناه بزرگ، ناپاکی بود. این ناپاکی چندین معنای مختلف داشت. نجاست جسمانی یکی از وجوه عمده‌ی آن بود و پاکی و طهارت آیینی مستلزم داشتن بدنی پاک و لباس‌های پاک بود. ناپاکی و نجاست شامل مواردی مانند حیض، روابط جنسی و زاییدن نوزاد هم می‌شود. این ناپاکی‌ها باید با اعمال تطهیری، روزه گرفتن و دعا و عبادت برطرف می‌شد. از سوی دیگر، مرگ و هر چیز مربوط به آن در زمره‌ی ناپاکی‌هاست. در موارد گناه و تخلف، هیچ فرقی میان جرم اخلاقی با کراهت اخلاقی قایل نمی‌شدند. به نظر می‌رسد هیچ تفاوت اساسی میان زناکاری از یک سو و ارتباط میان زن و شوهر نبوده است. به طور کلی دین اولیه ژاپنی، فاقد مفهوم انتزاعی اخلاقیات و اصول اخلاقی بود. گناه، اگر بتوان این لغت را برای آن به کار برد، عبارت بود از وضعیت و عملی که مستقیماً و به طور آشکار زشت و زننده باشد. در آیین کهن ژاپنی، میان گناه دنیوی یا زمینی با گناه آسمانی تمایز قایل می‌شدند. گناهان زمینی یا دنیوی شامل اعمالی بود همچون قتل و مجروح کردن، ارتکاب زنا با محارم، اعمال وحشیانه یا اعمالی که آسایش و رفاه افراد را بر هم می‌زد حتی اگر متخلف، تعمدی در آن نداشت. همه‌ی این گناهان و تخلفات، باعث ناپاکی یا آلودگی آیینی می‌شد و این آلودگی بود که می‌بایست از میان برداشته می‌شد نه خود گناه که برای جبران‌ش باید کفاره می‌دادند. (گریمال، ۱۳۸۸، ص ۳۹-۴۰).

در اساطیر ژاپن از تندیس کوان-نون-خدایانوی رحمت- سخن به میان می‌آید که برای تقدیس و پاک شدن زمین از گناه، همراه با انسانی به دریا انداخته می‌شود. (پیگوت، ۱۳۸۴، ص ۹۱).

در اساطیر ژاپن از شفاعت نیز سخن به میان آمده است. فرقه‌های تندای آمیدایی و جودو کائن را بهترین واسطه و شفاعت‌کننده برای رسیدن به عوالم متعالی می‌دانند. (گریمال، ۱۳۸۸، ص. ۶۶). یکی از گناهانی که در اساطیر ژاپن دیده می‌شود، مسخره کردن خدایان است. بر اساس یکی از روایات، جوانی که اعتقاد به تنگو-خدایان کوچک و گاه ترسبار- را تمسخر می‌کرد، خود را به شکل تنگویی درآورد و از درخت بالا رفت. روستاییان از او ترسیدند و در مقابل او تعظیم کردند. تنگوها از او انتقام گرفتند و جوان در اثر بیماری مرد. (پیگوت، ۱۳۸۴، ص. ۱۰۲).

۲-۱-۲- تطهیر

مردم ژاپن به آیین تطهیر و پاک‌سازی از گناه اهمیت زیادی می‌دادند. یکی از اصول بنیادین در آیین‌های تطهیر آن‌ها، طهارت از آلودگی‌ها بود؛ این کار برای آن‌ها مانند مقدمه‌ای برای عبادت و پرستش محسوب می‌شد. تطهیر انواعی داشت و به شکل‌های مختلفی انجام می‌شد؛ یکی از آن‌ها آیین دفع پلیدی‌ها و ارواح خبیثی بود که باعث آلودگی شخص شده بود. این آیین به وسیله یک اهن انجام می‌گرفت. شخص معیوب یا آلوده شده باید پیش‌کش‌هایی را به صورت جریمه‌ی نقدی تقدیم می‌کرد و سپس کاهن برای تطهیر او ورد و دعایی می‌خواند تا پاک شود. اگر کسی به طور اتفاقی به دلیل تماس با شیء ناپاک یا مرده یا شخص بیماری آلوده می‌شد، برای پاک کردن این آلودگی، عمل شستشو یا می‌سوگیر انجام می‌گرفت. این شستشو به صورت غسل‌هایی بود که در آن زمان رایج شده بود و یا از طریق پاشیدن آب یا نمک بر روی شخص آلوده انجام می‌شد. روش دیگر در تطهیر اقوام باستانی ژاپن، ریاضت و پرهیز بود. این روش بیش از همه مخصوص کاهنان بود. آن‌ها با پرهیز و ریاضت، از تماس خود با آلودگی‌ها احتراز می‌کردند و به طهارت و پاک‌ی می‌رسیدند. در اساطیر ژاپن، شخص می‌توانست با انتقال دادن فضیلت و ثوابی که خودش کسب کرده بود به شخص دیگری، از سنگینی بار گناهان او بکاهد و مجازات او را تخفیف دهد. این کار پس از مرگ برای تطهیر گناه‌کاران انجام می‌شد و بار عذاب آن‌ها را کم می‌کرد. فود و نیز خدایی است که در تندیس‌هایش با هاله‌ای از شعله‌های آتش در پشت سر مجسم شده است. این هاله در ژاپن نماد تطهیر و پاک‌کنندگی محسوب می‌شود (گریمال، ۱۳۸۸، ص. ۷۱-۷۴).

بنابراین آتش، قدرت پاک‌کنندگی برای تطهیر دارد. تطهیر برای نخستین بار در شینتو کهن، به وسیله‌ی ایزاناگی انجام شد. از آن زمان به بعد، تطهیر جای خود را در میان عقاید مردم باستانی

ژاپن باز کرد. کاهنان به تطهیر افراد پرداختند و علاوه بر سفارش آن‌ها به شستشو با آب، خود با اوراد و ادعیه و نیز پرهیز و افسون‌های خاصی، شیاطین و ارواح خبیث را از آدمیان دور می‌کردند.

«در روزگاران کهن، کاست Caste یا طبقه‌ی کاهنان، نمی‌بایست تعدادشان از عدد معینی تجاوز می‌کرد؛ اما تا وقتی که از این محدوده فراتر نمی‌رفتند، هر مأمور یا کارگزار رسمی می‌توانست اجرای وظایف دینی را به عهده بگیرد مشروط بر این که از پاکی و طهارت آیینی برخوردار باشد؛ یعنی طهارتی که با روزه‌گرفتن، شستشو و غسل آیینی و سایر ریاضت‌ها و پرهیزهایی از این قبیل به دست می‌آمد؛ سپس در دوران‌های بعد هم چون زمان کنونی، کاهنان، وظایف عرفی را با عملکردهای دینی درهم آمیختند» (گریمال، ۱۳۸۸، ص. ۳۹). کاهنان معابد دارای شرایط خاصی بودند. کسانی که خود دارای طهارت و پاکی کامل بودند و برخی از ریاضت‌ها را انجام داده بودند، شایستگی عهده‌دار شدن این مسئولیت را داشتند و می‌توانستند راهنمای مردم در امور دینی باشند. آیین تطهیر عبارت بود از: شستشو، انجام غسل‌های آیینی، روزه‌گرفتن، دعا، عبادت، پرهیز از هر آنچه انسان را به آلودگی و ناپاکی بیندازد و بالاخره ریاضت‌های مختلفی که قلب و روح آدمی را جلا و صیقل می‌داد.

۲-۲- اساطیر چین

۲-۲-۱- گناه نخستین

در اساطیر چین، به گونه‌ای از گناه نخستین یاد می‌شود. فرمانروای دوزخ از تلاش توانفرسای آدمیان در فراهم آوردن خوراک ملول می‌شود و از فرمانروای یشم تمنا می‌کند ورز او آسمان را برای یاری آدمی در کشت مزارع به زمین بفرستد. فرمانروای یشم می‌گوید ورز او در زمین پس از مدتی پیر می‌شود و آدمی به طمع گوشت و پوست ورز او را می‌خورد. بدبسته تمنای خود را تکرار می‌کند و می‌گوید اگر انسان چنین گناهی را مرتکب شد کیفر او رفتن به دوزخ است. فرمانروای یشم سرانجام ورز او را به زمین می‌فرستد؛ اما پیش‌بینی او تحقق می‌یابد و پس از آنکه ورز او از کار بسیار ناتوان می‌شود، آدمی او را می‌خورد. فرمانروای یشم که از کار انسان خشمگین است، به کیفر این گناه، دی-زانگ پوسا را به دوزخ می‌فرستد. (کریستی، ۱۳۸۴، ص. ۱۵۰).

در سلسله مراتب مذهبی چین، گوان دی در آغاز به سبب خطایی که در آسمان از او سر زده به زمین تبعید می‌شود و پس از آن به سبب فضیلت و قهرمانی‌های بسیار و دادن کفاره‌ی گناهان بار

دیگر به مقام خدایی دست می‌یابد. (کریستی، ۱۳۸۴، ص. ۱۷۸). در چین، جان موجودات زنده را گرفتن، بدترین خطاست. از سوی دیگر تحت تأثیر اندیشه‌های بودا، چرخه‌ی زایش انسان در هیات حیوانات، تنبیه خطای گذشته و به کمال نرسیدن انسان در دوره‌ی زندگی است. (کریستی، ۱۳۸۴، ص. ۱۷۹).

۲-۲-۲- انواع گناه

- تکبر

خدایی به نام کوافو به دلیل تکبر به قدرت آسمانی خورشید مجازات شد. او خورشید را به مبارزه طلبید و قرار گذاشت تا مکانی که خورشید غروب می‌کند مسابقه دهد؛ اما دچار تشنگی شدید شد و با این که آب یک رودخانه‌ی بزرگ را نوشید، تشنگی او بر طرف نشد. او قبل از رسیدن به رودخانه‌ی بعدی از تشنگی تلف شد (بیرل، ۱۳۸۴، ص. ۳۵-۳۶).

- تحدی

خدای جنگجویی به نام زینگ‌تیانبرتری خدا را به مبارزه طلبید. خدا نیز سر او را از تنش جدا کرد و آن را روی یک کوه دفن کرد؛ اما خدای جنگجو با استفاده از نوک پستان‌هایش برای خود چشم و با استفاده از نافش دهان درست کرد. تحدی و به مبارزه طلبیدن در اساطیر اغلب ملل به عنوان گناهی بزرگ ذکر شده است. این که انسان‌ها خود را هم‌پایه و هم‌شان ایزدان بدانند حکایت از غرور و تکبری ناشایست دارد که در همه‌ی ملل نکوهیده شمرده شده است.

- قتل

در روایتی آمده که خدایی موسوم به چوب‌شکافته، به دست دو جنگجو به نام‌های ارفو و ویی کشته می‌شود. شش جادوگر جسد او را برمی‌گیرند و اکسیر جاودانگی بر آن می‌مالند. در این اسطوره مشخص نیست که آیا آن ایزد زنده شده و به شکل دیگری درآمده است یا خیر؛ اما روایت می‌کند که قاتلانش به دلیل جنایتی که مرتکب شده‌اند، به وسیله‌ی خدایان مجازات می‌شوند. خداوند آن‌ها را با موهایشان بر درختی بر فراز کوه آویزان می‌کند تا پرندگان و وحوش آن‌ها را بخورند. دو خدای دیگری که یک خدا را کشته‌اند نیز مجازات می‌شوند؛ آن‌ها به پرندگان شکاری بدیمنی تبدیل شدند که جنگ‌ها و قحطی‌های بزرگ را پیش‌گویی می‌کردند. گوشانو چین‌پیی ایزدانی بودند که بائوجیانگ

خدای رودخانه‌ی شاداب را به قتل رساندند. آن‌ها به دلیل این حرمت‌شکنی به وسیله‌ی یک خدای بزرگ به مرگ محکوم شدند. آن‌ها به پرندگان شکاری استحاله پیدا می‌کنند؛ چین‌پیی به یک عقاب و گوشان به یک زغن تبدیل می‌شوند (بیرل، ۱۳۸۴، ص. ۶۶).

– خودکشی

با توجه به داستان‌های اساطیری چین می‌توان گفت خودکشی که اغلب از نوع بشر سر می‌زند یکی از بدترین و بزرگ‌ترین گناهان بوده است. در بین این مردم بدترین خطاها کشتن آدمیان و جان‌گرفتن از هستی‌داران است. کسانی که خودکشی می‌کنند از سرنوشت خود عدول کرده‌اند و بدین دلیل پس از مرگ، به شکل ارواح خبیثی به زادگاه خود بازمی‌گردند تا دوران خود را در آن‌جا که سرنوشت آن‌هاست، سپری کنند؛ سپس به دوزخ می‌روند و در آن‌جا به دلیل خطای خود زایش دوباره و تولدی دیگر دارند.

۲-۲-۳ مراسم آیینی سال نو و گناه

مراسم آیینی سال نو با قربانی کردن انسان و قربانی چهار تن از گناهکاران در چهار دروازه شهر پایان می‌گرفت و چهار قربانی نماد تسلط بر چهارسوی فرمانروایی بود (کریستی، ۱۳۸۴، ص. ۱۰۸).

۲-۳-۲ اساطیر هند

مجموعه‌های مختلف اساطیر هند، یکی ویژگی مهم و مشخصه‌ی اصلی دارد که آن را از اغلب اساطیر دیگر متمایز می‌کند: اساطیر هند هنوز کاملاً زنده است. مثلاً برای هندوان-پیروان آیین هندو-ماجراهای رامان همان قدر واقعیت دارد که تاریخ کتاب مقدس برای غربیان (ر.ک. گریمال، ۱۳۸۷، ص. ۳۵).

۱-۲-۳-۱ ریتا

وارونا رفتار آفریدگان را با ریتا یا قوانینی که برای آفریدگان ناشناس است، ارزیابی و آنان را که از این قانون سرپیچی کنند، کیفر می‌دهد. وسیله‌ی کیفر وارونا ریسمان یا کمندی است که با آن خطاکاران را به بند می‌کشد و کمند او نماد خطاهایی است که انسان بر اثر نادانی بدان گرفتار می‌شود. انسان را از خطاگریزی نیست و به دلیل ناشناخته بودن فرامین و مشیت وارونا همیشه دچار بیم و امید و مدام در اندیشه‌ی بخشش خدایی است (ایونس، ۱۳۸۱، ص. ۱۶).

۲-۳-۲- گناه در دوره‌های مختلف

گناه را در اساطیر هند باید در دوره‌های مختلف بررسی کرد:

دوره‌ی نخست، دوره‌ی کرتایوگا: این دوره، دوره‌ی زرینی است که ۱۷۲۸۰۰۰ سال به طول می‌انجامد و طی آن، مردمان خشنود، تندرست و دارای فضیلت‌اند و تنها خدایی سپیدفام را نیایش می‌کنند.

دوره‌ی دوم، ترتایوگا: این دوره ۱۲۹۶۰۰۰ سال به طول می‌انجامد. در این دوره، فضیلت و شادمانی نسبت به دوران گذشته، یک چهارم کاهش می‌یابد. در این دوره برای مردم انجام وظیفه در درجه‌ی دوم اهمیت قرار دارد.

دوره‌ی سوم، دواپاریوگا: این دوره ۸۶۴۰۰۰ سال به طول می‌انجامد. در این دوره فضیلت و تقوا نسبت به دوران نخست، نصف می‌شود. در این دوره، ناخشنودی، ستیز و دروغ رواج دارد.

دوره‌ی چهارم، کالی-یوگا: این دوره، که دوران کنونی است، ۴۳۲۰۰۰ سال به طول می‌انجامد. مردمان این دوران، گناهکار، ستیزه‌جو هستند. چیزهای بی‌ارزش را ارج می‌نهند، آزمندان می‌خورند و در شهرهایی زندگی می‌کنند که پر از دزدان است. زنانشان کوتاه‌بین، پرگو و هرزه‌اند. درماندگی این مردم با ظهور کالکی ویرانگر پایان می‌یابد (ر.ک. ایونس، ۱۳۸۱، ص. ۴۱). فراوان شدن گناهان در هند، نیاز به حضور منجی و نجات بخش را سبب می‌شود. ویشنو سوار بر اسبی سفید و به هیات انسان بر زمین نمایان می‌شود. ویشنو در دهمین تجلی خود کالکی نام می‌گیرد. سراسر جهان را سواره و با شمشیری رخشان و آخته درمی‌نوردد و بدی را نابود می‌کند. (ایونس، ۱۳۸۱، ص. ۱۲۶).

۲-۳-۳- انواع گناه

انسان‌های ظالم را در روغن می‌جوشانند. کسانی که به حیوانات ستم کرده‌اند، به دوزخی می‌روند که هیولایی آن‌ها را تکه تکه می‌کند. کسی که برهمنی را بکشد، به اعماق دوزخی فرستاده می‌شود که دهانه‌ی آن مانند ماهی‌تاوه است. شاهان ستمگر میان دو غلتک خرد می‌شوند و این شکنجه همیشگی است. کسی که پشه‌ای را بکشد، به شکنجه‌ی بی‌خوابی گرفتار می‌شود. کسی که مهمان‌نواز نیست به دوزخی می‌رود که به کرم بدل می‌شود و کرم‌های دیگر او را می‌خورند. کسی که با فرد خارج از کاست خود ازدواج کند محکوم می‌شود هیات انسانی آتشین را در آغوش بکشد.

در داستان راما و سیتا، سیتا مدتی طولانی اسیر راواناست. راما با توجه به مدت طولانی اسارت سیتا، پاکدامنی او را مشکل می‌داند. سیتا از لکشمنا خواست آتشی بزرگ روشن کند و وقتی آتش سر به آسمان کشید، سیتا در شعله‌های آتش فرو رفت. آسمان و اگنی سیتا را یاری کردند و سیتا از آتش گذشت و بی‌گناهی خود را به همه ثابت کرد.

در روایتی دیگر، لینگال برای اثبات بی‌گناهی خود، به آزمایش عذاب‌آور روغن داغ و جوشان - که بر بدن فرد متهم می‌ریختند تا دروغ‌گویی یا راست‌گویی او اثبات شود - تن می‌دهد تا درست‌کاری و پاک‌دامنی خود را به برادرانش اثبات کند (گریمال، ۱۳۸۷، ص. ۱۱۴).

در یکی از روایات، اگنی - یزد آتش - به بهریگو یادآوری می‌کند که اگر کسی عمدا دروغ بگوید، همراه با هفت نسل قبل و هفت نسل بعدی‌اش به دوزخ افکنده می‌شود و کسی که مورد پرسش قرار گیرد و از دادن اطلاعات صحیح خودداری کند، به همان اندازه گناهکار خواهد بود (گریمال، ۱۳۸۷، ص. ۸۵).

در روایتی دیگر، همراهان یودیشته‌ها به دلیل گناهایی که در زندگی مرتکب شده‌اند، می‌میرند. خطای دراوادی این است که به آرجونا بیش از سایر برادران عشق می‌وزید. شادوا به دلیل غرور بی‌حد می‌میرد؛ ناکولا به زیبایی خود می‌بالید؛ بهیما از دشمنان خویش نفرت داشت و چنین حالی خلاف قانون درمه و رسم جنگاوری بود (ایونس، ۱۳۸۱، ص. ۲۴۲).

پرهیزکاران آیین جین بیشتر عمر خود را به روزه گرفتن و نشستن می‌گذرانند تا در حرکات و به هنگام خوردن موجودی را نیاززند و حشره‌ای را با غذای خود نخورند؛ زیرا برترین آموزه‌ی این آیین، دیگرکشی است (ر.ک. ایونس، ۱۳۸۱، ص. ۲۶۸).

در روایتی، خدایان و عارفان فرزانه نزد شیوا می‌روند و شکوه می‌کنند که وسیله‌ای نیست که مردمان را از گناه کردن بازدارد و از او می‌خواهند موجودی بیافریند که مانع گناه کردن شود. شیوا مدتی به این کار می‌اندیشد و از پارواتی چاره‌جویی می‌کند. در همان هنگام که شیوا خواست خدایان را با پارواتی در میان می‌گذارد، از تن شیوا جوانی بس زیبا به وجود می‌آید که نام او گانشه است. شیوا می‌خواهد که گانشه نزد خدایان، موجودا روحانی و زمینیان گرامی باشد و مردمان با نیایش و به نام خواندن او در کارهای خود توانا و با فراموش کردن او دچار شکست شوند (ر.ک. ایونس، ۱۳۸۱: ۱۸۴).

۴-۳-۲- شفاعت

برای فرار از یمه-فرمانروای دوزخ- راه‌های زیادی وجود دارد. معروف‌ترین راه، توسل به خدایان سه‌گانه و ذکر نام یکی از این خدایان است. در روایتی، سخن از گناهکاری است که به هنگام مرگ از شیوا شفاعت خواست. گناهکار راهزین بود که بی‌آنکه خود آگاه باشد، یکی از نام‌ها شیوا به نام‌ها را بر زبان می‌آورد. چون ناخواسته و پیوسته نام خدایی را بر زبان می‌راند، به هنگام مرگ، بار دیگر در تن شهریاری تولد یافت. آجامیلا گناهکار دیگری است که در زندگانی خویش وظایف خود و انجام فرایض مربوط به خدایان را فراموش کرده بود. آجامیلا پسری به نام نارایانا-یکی از نام‌های ویشنو- داشت که زمان احتضار پسر خود را صدا زد. ویشنو با شنیدن نام خود، خادمان خود را به بالین مرد محتضر فرستاد. فرستادگان یمه با دیدن ندیمان ویشنو بر بالین آجامیلا، به ناچار او را رها کردند و آجامیلا از مردن رهایی یافت (ر.ک. ایونس، ۱۳۸۱، ص. ۱۳۵). در آیین جین، شفاعت معنایی ندارد و هر مرید خود باید سبب رهایی خود شود.

۵-۳-۲- تحریک انسان به گناه

رکشس‌ها در شمار نیروهای اهریمنی هستند که نیروی خود را علیه انسان‌ها به کار می‌گیرند. برخی از آن‌ها، پایش‌ها یا اهریمنانی دارای قدرت پرواز هستند که مردمان را به کارهای ابلهانه وامی‌دارند و آن‌ها را به تهمت زدن، بی‌ایمانی، گمراهی و مخالفت با ایندار وامی‌دارند (ایونس، ۱۳۸۱، ص. ۲۱۷).

۶-۳-۲- گناه خدایان

در اساطیر هند، خدایان نیز از ارتکاب گناه برکنار نیستند. بر اساس یکی از روایات، پراجاپاتی (برهما) مرتکب زنا محارم با دخترش می‌شود. رودرا این عمل او را گناهی کبیره دانست (گریمال، ۱۳۸۷، ص. ۵۱). خدایان هندو گناهی نیز مرتکب می‌شوند و گاه هوسرانی و تمایلات نفسانی نیز از آن‌ها روایت می‌شود. روابط نامشروع با زنان میرا و زنا با محارم، از گناهی است که خدایان هندی انجام می‌دهند.

در یکی از اساطیر مربوط به ایندرا آمده که او به اهالیا زن استاد و عارف و معلم خویش گوتمه علاقمند شد. روزی زمانی که گوتمه از خانه بیرون رفته بود، ایندرا به خانه‌ی او آمد و به اهالیا ابراز

علاقه کرد. گوتمه زمانی که به خانه بازگشت و ایندرا را در خانه‌ی خویش دید به تصور این که او با زنش هم‌بستر شده وی را نفرین کرد؛ اما پس از این که فهمید اشتباه کرده از نفرینش عدول کرد و ایندرا را بخشید. با وجود این، ایندرا حاضر نبود از عشق اهلایا دست بردارد. او ماه را فریب داد تا در شکل خروسی نیمه‌شب آواز سر دهد و گوتمه را بفریبد. گوتمه با شنیدن صدای خروس از خانه بیرون رفت و ایندرا با تغییر شکل دادن (خود را به شکل گوتمه در آورد) با اهلایا هم‌بستر شد. گوتمه زمانی که ماجرا را فهمید آن دو را نفرین کرد. ایندرا مردانگی خود را از دست داد ولی پس از مدتی قربانی دادن به خدایان و با کمک آنها از این حالت نجات یافت. اهلایا نیز به شکل مجسمه‌ای درآمد و پس از مدتی با لگد ویشنو به شکل اولیه‌اش بازگشت.

در اساطیر هند ایندرا از برخی لحاظ شبیه زئوس یونانی است و کامجویی‌ها و هوسرانی‌های زیادی دارد. خودپرستی‌ها و هوسرانی‌های ایندرا باعث برخی شکست‌های او می‌شود و انحرافات اخلاقی او در برخی اساطیر باعث شده که محبوبیت چندانی در میان مردم نداشته باشد. همسر او ایندرانی دختر پولومان اهریمن بود و ایندرا به دلیل تمایلات جنسی او را فریب داد و با او ازدواج کرد؛ اما پس از ایندرا نیز به عشق‌های زیادی گرفتار شد و با بسیاری از زنان دیگر ازدواج کرد. عشق او به سومه نیز ناشی از ضعف اخلاقی وی بوده است (ایونس، ۱۳۸۱، ص ۱۳۲-۱۳۳).

۷-۳-۲-تطهیر

در میان هندوها نیز تطهیر در مواقعی ضروری می‌نمود. آن‌ها برای آغاز عبادت و آمادگی برای ریاضت، به تطهیر و تزکیه می‌پرداختند. به طور کلی مهم‌ترین انواع تطهیر عبارت بود از:

- تطهیر با رودخانه گنگ

در هند همه‌ی کوه‌ها و رودها دارای نوعی تقدس بودند. مردم رودخانه‌ی گنگ را الهه‌ی گنگ می‌نامیدند. این رود ابتدا در آسمان بود و به وسیله‌ی شیوا به روی زمین جریان یافت. در آن لحظه که شیوا می‌خواست آن را به زمین منتقل کند، عظمت آن به حدی بود که امکان داشت زمین را نابود کند؛ مردم دعای زیادی کردند و از خدایان، این رودخانه‌ی پاک و مطهر را خواستار شدند؛ تا این که شیوا رضایت داد، ابتدا رود گنگ بر سر وی فرود آید و سپس بر زمین جاری شود. مردم به دلیل منشأ آسمانی این رود، آن را تطهیرکننده می‌دانند و برای آن‌ها مقدس است. هندوان حتی مردگان خود را در آن آب شستشو می‌دهند و عقیده دارند این آب مطهر، گناهان را پاک می‌کند.

صرفاً نزدیکی و هم‌جواری با آن کافی است تا همه‌ی ناپاکی‌ها را از بین ببرد و همه چیز را تطهیر کند (دالاپیکولا، ۱۳۹۳، ص. ۸۵).

- تطهیر با نیروی ذهنی وارونا

وارونا خدایی تطهیرکننده و محافظ و نگهدارنده‌ی حقیقت است که همچون اندیشمندی برخوردار از دانش و معرفت در ما باقی می‌ماند. او با قدرت و توانایی شاهانه‌اش ما را از بند تعلقات سه‌گانه آزاد می‌کند و تعهداتی را که به خاطر جهالت خود متقبل شده‌ایم، می‌پردازد. برای همین است که فرزندان در دعاهایشان درخواست می‌کنند ما را از زیر بار گناهایی که مرتکب شده‌ایم آزاد کن؛ زیرا اگر عملی برخلاف قانون انجام داده‌ایم، بی‌اختیار و نادانسته بوده است (گریمال، ۱۳۸۷: ۷۰).

- یکی دیگر از آیین‌های تطهیر، به جا آوردن غسل و شستشو قبل از انجام امور مهم بود. انجام این مراسم تطهیر، به گونه‌ای پیروزی و سعادت را برای فرد تضمین می‌کند؛ مثلاً زمانی که رامچاندرا برای بازپس گرفتن همسرش به جنگ راوانا می‌رود، قبل از شروع جنگ، غسل به‌جا می‌آورد و با طهارت آیینی و خواندن سرود ستایش خورشید، خود را آماده می‌کند که به نبرد پردازد (گریمال، ۱۳۸۷، ص. ۴۷).

۲-۴- اساطیر ایران

۱-۲-۴- مفهوم گناه

Gunāh به معنای گم‌شدنی، نابودی و در متون پهلوی wimdāhidan به معنای تباه کردن و آزار رساندن آمده است (ر.ک هرن و هویشمان، ۱۳۹۴: ۳۶۱). یکی از تفاوت‌های بنیادی اساطیر ایران با دیگر اساطیر ملل در نگاه به مفهوم گناه است. در رویکرد ایرانیان باستان به گناه، دو نکته‌ی بسیار مهم وجود دارد: نخست اینکه گناه تنها به معنای نافرمانی در برابر خدا نیست و انسان می‌تواند در برخورد با خودش و سایر موجودات نیز مرتکب گناه شود. و خطا نه تنها به فرد خاصی، بلکه به دیگر پدیده‌ها نیز آسیب می‌رساند (در این باره ر.ک. عریان، ۱۳۸۲، ص. ۴۹۲؛ اوستا، ۱۳۸۵، ص. ۸۲۵؛ شهزادی، ۱۳۸۶، ص. ۶۵).

۲-۴-۲- بزرگ‌ترین و نخستین گناه

در اوستا، بزرگ‌ترین گناه، دروغ است. ریشه‌ی این گناه به گناه مشی و مشیانه مربوط می‌شود. مشی و مشیانه، آفرینش اهورامزدا را به اهریمن نسبت دادند و نخستین گناه را مرتکب شدند. گناه بعدی دوم آن‌ها دروغ‌گویی است؛ هنگامی که گرسنه می‌شوند، از شیر بز می‌نوشند (ر.ک. کارنوی، ۱۳۸۳، ص. ۵۱؛ بهار، ۱۳۸۱، ص. ۱۷۷) و ادعا می‌کنند که بیمار شده‌اند و گناه سوم آن‌ها، خوردن گوشت گاو. در واقع آن‌ها با ارتکاب این گناهان باعث تقویت اهریمن در برابر اهورا مزدا شدند (ر.ک. 267, Zenher, 1975؛ 53-56, west, 1880).

۲-۴-۳- بررسی ارتباط فر با گناه و گناه افراد فرهمند

فر در فرهنگ‌ها و منابع مختلف به معانی شکوه، شأن، شوکت، بخت، اقبال، بهره و نصیب آمده است (ر.ک. صفا، ۱۳۸۴، ص. ۴۹۴؛ گویری، ۱۳۸۶، ص. ۱۴۹-۱۵۰). فر به معنی نور، فروغ و موهبتی است که اهورامزدا به کسی که شایسته‌ی آن باشد، می‌بخشد. در اساطیر ایرانی، زرتشت از سه عنصر تشکیل شده است: فره، فروهر، جوهر تن (موله، ۱۳۷۷، ص. ۹۸). فر نیرویی است که با توجه به کردار فرد به دست می‌آید و یا از دست می‌رود. به طور کلی با سه گونه فر در ایران باستان رو به رو هستیم: فر ایزدی، فر شاهی و فر موبدی. جمشید و گرشاسب از کسانی هستند که به دلیل ارتکاب به گناه این فره را از دست می‌دهند.

- گناه گرشاسب

گناه گرشاسب، آسیب رساندن به اردیبهشت امشاسپند و بی‌احترامی به آتش است (ر.ک. پورداوود، ۱۳۵۶، ج ۲، ص. ۲۰۶). در متون دیگر سه بزه به گرشاسب نسب داده‌اند. نخستین گناه او، گناه خوار کردن دین مزدیسنا است (ر.ک. روایت پهلوی، ۱۳۹۰، ص. ۳۱۱). گناه دوم او، خوار کردن آتش و گناه سوم، آمیختن با پری است.

- گناه جمشید

«گناه نابخشودنی جمشید بر بنیاد گناهان دینی است. نظیر برتنی و غرور و خود را خدا انگاشتن جمشید» (هانزن، ۱۳۷۴، ص. ۲-۳؛ بارتولد، ۱۳۶۹، ص. ۳۳-۳۸). در اوستا آمده است: «جم ویونگهان که برای خشنودی مردم، خداوند جهان را خوار می‌شمارد، در زمره‌ی گناهکاران است»

(یسنا، ۱۳۸۰، هات ۳۲، بند ۸). زرتشت قربانی خونی را که پیش از او رایج بوده است، منع می‌کند (گیمن، ۱۳۸۱: ۴۱) ولی جمشید نادیده می‌گیرد و در برخی از متون، گناه او همین قربانی خونی دانسته شده است.

زرتشت، جمشید را به خاطر ارتکاب گناه قربانی کردن حیوانات و خوردن گوشت حیوانات ذبح شده، لعنت می‌کند. در اوستا، دوره‌ی شکوفایی و فراوانی جمشید فقط تا وقتی دوام آورد که او از راستی و حقیقت پیروی می‌کرد. اما هنگامی که در ذهن و اندیشه‌اش به دروغ گردن نهاد، همه‌ی مزایای پادشاهی و شکوهش را از دست داد. در متون پهلوی آمده که جمشید در اواخر کارش، هم برای دیوها و هم برای اهوراها قربانی می‌کرد و از آن بدتر، ادعا کرد که خودش خالق موجودات است. فر و اقبال پادشاهی او نصیب میترا، خدای خورشید شد (ر.ک. گریمال، ۱۳۸۷، ص. ۲۵).

در شاهنامه، گناه جمشید این گونه ذکر شده است:

یکایک به تخت مهی بنگرید به گیتی جز از خویشتن را ندید
ز گیتی سر شاه یزدان شناس ز یزدان بیچید و شد ناسپاس

(فردوسی، ۱۳۹۴، ج ۱، ص. ۲۳).

به نظر می‌رسد گناه جمشید گناهی آیینی است و دو تکه شدن او برابر با تکثیر نسل آدمی است. این اندیشه در اوستا به صورت گسستن فر از جمشید و پیوستن آن به کالبد مرغ وارغن، فریدون و گرشاسب بیان شده است (دوست‌خواه، ۱۳۷۰، ص. ۴۹۰-۴۹۱).

در ریگ‌ودا گناه دیگری به جمشید نسبت داده شده است؛ ازدواج با خواهرش یمی! از دید مهرداد بهار، شاید گناه او در جامعه‌ی گلّه‌دار و پدر سالار هند و ایرانی، نیز این بوده باشد؛ چرا که در نزد این اقوام، برخلاف جامعه‌ی مدارسالار، ازدواج با محارم گناه است (ر.ک. بهار، ۱۳۷۴، ص. ۸۵).

۴-۲-۴- انواع گناهان

یکی از بزرگ‌ترین گناهان، از نظر ایرانیان باستان تکبر و غرور است. این صفات، از صفت‌های اهریمن است که زیان‌رساننده و ویرانگر است. در روایات آمده که کیکاوس در ابتدا پادشاهی بی‌مرگ بود؛ اما بر اثر عجب و تکبر، این بی‌مرگی را از دست داد (عربشاهی، ۱۳۸۳، ص. ۳۶). در برخی از داستان‌ها برای جمشید نیز این گناه را ذکر کرده‌اند. گفته شده گناه او این بود که به خود مغرور و فریفته شد و ادعای خدایی کرد؛ یا سخن دروغ او را خوشحال کرد.

مهرداد بهار در کتاب خود؛ پژوهشی در اساطیر ایران (۳۱۰-۳۲۸) بخشی را به ذکر داستان سفر مردی به نام ویراف به بهشت و دوزخ اختصاص داده است. از رفتن وی به جهان پس از مرگ، اطلاعاتی از بهشت و دوزخ برای ایرانیان به دست آمد و با توجه به آن، اغلب گناهایی که عذاب و عقوبت اخروی را در پی دارند، شناخته شد. برخی از این گناهان که افراد بدسخن، بداندیش و بدکنش را مستوجب عذاب کرده بود، به قرار زیر است:

- فردی که به کشتن پرهیزکاران اقدام کند، پوست سرش را می‌کنند و او را شکنجه می‌دهند.
- شخص هم‌جنس‌گرا که به تقاص گناهش، اندام او به وسیله‌ی ماران جویده می‌شود.
- مجازات نفرین کردن و دشنام دادن دیگران، این است که زبان فرد از حلقوم بیرون کشیده شده و در هوا آویزان می‌شود.
- کم‌فروشی کردن و گران‌فروشی و تقلب در معامله، باعث می‌شود که خاک و خاکستر را به خورد فرد بدهند.
- مجازات پادشاه و فرمانروایی که در حق مردم ظلم و ستم کند، این است که او را در هوا آویزان نگه می‌دارند و پنجاه دیو و مار او را نیش می‌زنند و آسیب می‌رسانند.
- مجازات تهمت‌زدن به دیگران این است که زبان فرد را بیرون می‌کشند.
- کشتن گاو و گوسفندان به وسیله‌ی انسان باعث می‌شود که در جهنم اندام‌های او را از یکدیگر بشکنند و جدا کنند.
- مجازات مال‌اندوزی و انفاق نکردن و به فکر فقیران نبودن این است که سرتا پای انسان را شکنجه کنند و یک هزار دیو او را بزنند و صدمه برسانند.
- مجازات تن‌پروری در دنیا این است که همه اندام وی را حیوانات بچوند.
- کسی که با زبان به دیگران زیان برساند و دروغ بگوید، در قیامت زبان او را کرم‌ها می‌چوند.
- زنان جادوگر که در دنیا افسون و جادوگری می‌کردند، در آن جهان جسد خود را با دندان خویش می‌چوند و می‌خورند.
- کسانی که به آب و آتش احترام نگذاشتند و آن را آلوده کردند یا عمداً آتش را خاموش کردند، به صورت سرنگون در دوزخ آویخته می‌شوند و همه‌ی بدن آن‌ها را مار و دیگر جانوران می‌چوند.
- فردی که حق دیگران را ندهد و مزد مزدوران را ضایع کند، در جهنم به خوردن پوست و

گوشت مردم مجبور می‌شود.

- کسی که در دنیا به مردم زور و دروغ و سخن بیهوده گفته باشد، در آن دنیا کوهی را بر پشت می‌کشد و در برف و سرما آن کوه را بر پشتش دارد.
- مجازات گناه سقط جنین در دوزخ برای زنان، این است که با پستان خود کوهی را می‌کنند و سنگ آسیابی را مانند یک جسد بر سر دارند.
- کسی که در دنیا گواهی دروغ بدهد، در دوزخ کرم همه اندامش را می‌جود.
- دزدی که از مردم مالشان را می‌دزدد، مجموعه‌ی آدمیان را در دست دارد و مغزشان را می‌خورد.
- کسانی که پیروی راه نیک نکنند و مردم را از دین زردشتی بازدارند و به بد راهنمایی کنند، در دوزخ با سر و ریش ژولیده و گونه‌ی زرد و تن پوسیده هستند.
- کسانی که به سگان نگهبان ظلم کرده‌اند و با آن‌ها با خشونت رفتار کرده یا به آن‌ها غذا نمی‌دهند؛ در قیامت این سگان دست و پا و سینه و اعضای بدن او را می‌درند و می‌خورند.
- آزردن پدر و مادر باعث می‌شود که در آن دنیا در لجن و گنداب فرو روند و داس تیز به دست و پا و اندامشان فرو رود.
- کسی که در دنیا قضاوت دروغ و ناحق کند، چشم‌هایش را کنده و زبانش را می‌برند و با یک پا در دوزخ آویزان می‌شود.

۵-۴-۲- تطهیر

در اساطیر ایران از دو نوع تطهیر سخن به میان آمده است. آن‌ها که برای آتش اهمیت و تقدس خاصی قایل هستند، آن را یکی از عناصری می‌دانند که باعث تطهیر می‌شود. این امر به دلیل خاصیت سوزندگی آتش است که باعث از بین رفتن و سوختن آلودگی‌ها و گناهان می‌شود. آن‌ها آتش را الگویی برای انسان می‌دانند که با سوختن و گداختن به تطهیر و درجه‌ی پاک‌ی می‌رسد. یکی از این آتش‌ها، آتش بهرام است؛ آتش مقدسی که به وسیله‌ی موبدان بر تخت نشانده می‌شود؛ او را مانند یک پادشاه حمل می‌کنند و اطراف آن را محافظان در بر گرفته‌اند. بعد از این که آن را بر تخت نشانند، فقط موبدان و روحانیانی می‌توانند از آن محافظت و مراقبت کنند که سخت‌ترین آداب تطهیر را گذرانده باشند. به جز آنان کس دیگری نمی‌تواند به آتش نزدیک شود. گفته شده که علت قداست این آتش این است که آن را از شانزده مکان مختلف جمع می‌کنند و ۱۱۲۸ بار آن‌ها را تطهیر

می‌کنند و مدت آن نزدیک به یک سال طول می‌کشد.

تطهیر آتش‌های متعلق به همه‌ی طبقات، این مطلب را گوشزد می‌کند که انسان نیز باید مانند این آتش‌ها تطهیر شود. این آتش‌ها به آدمی یاد می‌دهند که همان طور که هیزم، برای تطهیر آتش، از همه‌ی طبقات جامعه گردآوری می‌شود، همه‌ی آدمیان نیز صرف‌نظر از طبقه‌ی اجتماعی خود، در صورتی که مراحل تطهیر را بگذرانند، نزد خدا برابرند. وقتی یکی از زردشتیان به آتش نزدیک می‌شود، با خاکستر بر پیشانی خود علامتی می‌گذارد و این عمل یادآور این است که او همانند آتش، سرانجام تبدیل به غبار خواهد شد (هینلز، ۱۳۹۳، ص. ۷۹-۱۸۰). آتش‌ها به نوعی نشان از فرمانروایی نیروی روشنی و درخشش راستی در مقابل اهریمن تاریکی و ظلمات دارند. نقش و اهمیت آن در زندگی و دیدگاه ایرانیان باستان، انکارناپذیر است.

نوع دیگر تطهیر با آب است. آب به عنوان عنصر حیات و رحمت پروردگار، در ادیان مختلف تقدس داشته است. آب را در ایران باستان، مظهر تطهیر روح و روان می‌دانستند (مدبری، ۱۳۸۷، ص. ۲۱۸؛ الیاده، ۱۳۸۷، ص. ۹۸). در قرآن نیز به خاصیت پاک‌کنندگی آب اشاره شده است. خداوند در آیه‌ی ۳ سوره‌ی انبیاء می‌فرماید: «و من الماء کلُّ شیءٍ حیّ». شستن سر و تن پیش از عبادت و راز و نیاز به درگاه خداوند، تطهیر به شمار می‌رود. این شست و شو و غسل به گونه‌ای مقدمه‌ی ارتباط با خداست. پدر ضحاک وقتی که برای پرستش پروردگار آماده می‌شد، این شستشو را انجام می‌داد: «سر و تن بشستی نهفته به باغ / پرستنده با او ببردی چراغ» (فردوسی، ۱۳۸۴، ص. ۴۵).

به نوع دیگری از تطهیر در اساطیر ایرانی و دین زردشت، اشاره شده است و آن زمان برانگیخته شدن پس از مرگ است. گفته شده که پس از مرگ، نیکوکاران در بهشت یا پردیس از نعمت‌های فراوان برخوردار می‌شوند و گناه‌کاران در دوزخ، جزای اعمال خود را می‌بینند. روز رستاخیز نهایی سبیلی از فلزات مذاب، روی زمین را فرا می‌گیرد که در آن افراد نیکوکار صدمه‌ای نمی‌بینند؛ اما گناه‌کاران بلافاصله در آن تطهیر شده و از دوزخ رها می‌شوند. آن‌ها از زمان مرگ در دوزخ عذاب دیده‌اند و اکنون دیگر زمان آن رسیده که به بهشت بروند.

۵-۲- اساطیر بین‌النهرین

۱- ۵-۲- انواع گناه

«تفکیک انواع گناه در میان مردم میانرودان مشکل است؛ زیرا تعریف دقیق و متقنی از گناه وجود ندارد؛ بنابراین بر حسب معمول، گناه را در میان این مردمان همان انجام عمل خلاف رای خدایان و ارتکاب به کار منع شدنی تعریف می‌کنیم» (کاویانی پویا، ۱۳۹۹، ص. ۱۳۱). همان‌طور که کاویانی به درستی اشاره می‌کند، تفکیک انواع گناه در اساطیر بین‌النهرینی به هیچ روی امکان‌پذیر نیست؛ اما به وضوح روشن است که انسان در چنبره‌ی قدرت خدایان اسیر است و هر گونه رفتاری که خلاف رای و نظر خدایان باشد، عذاب در پی دارد. در اساطیر بین‌النهرین هدف از خلقت انسان، خدمت به خدایان است (ر.ک. کاویانی پویا، ۱۳۹۶، ص. ۱۵۰-۱۵۱؛ هوک، ۱۳۸۱، ص. ۳۰). بنابراین انسان چاره‌ای جز خدمت کردن و تسلیم محض بودن در برابر خدیان ندارد. البته در اساطیر بین‌النهرین نیز مانند برخی دیگر از اساطیر جهان، همواره کسانی هستند که در برابر خدایان آگاهانه و یا ناخواسته می‌ایستند. یکی از معروف‌ترین این نمونه‌ها، توهین انکیدو به مقدسات و کشتن نرگاو آسمانی است که پیامد آن، بیماری مرگباری است که پس از دوازده روز درد و رنج، انکیدو را می‌کشد (ر.ک. گرین، ۱۳۸۷، ص. ۸۴).

۲- ۵-۲- گناه مزاحمت برای خواب خدا

یکی از گناهانی که انسان‌ها در اساطیر بین‌النهرینی مرتکب می‌شوند و تا حد زیادی برای انسان امروز خنده‌دار می‌نماید و در اساطیر دیگر ملل نیز کمتر مانند آن دیده می‌شود، مزاحمت انسان‌ها برای خواب خدایان است. بر اساس اساطیر بین‌النهرینی، چون انسان‌ها مانع از خواب ظهر خدای انلیل می‌شوند، این خدا تصمیم به نابودی نوع بشر می‌گیرد و سیلی به عنوان عذاب نازل می‌شود (ر.ک. هوک، ۱۳۸۱: ۱۷۸). قهرمان اساطیر بین‌النهرینی-گیلگمش- نیز از گناه نافرمانی در امان نمی‌ماند. گیلگمش چون تسلیم عشق ایشتار نمی‌شود، خشم این خدا را برمی‌انگیزد (اسمیت، ۱۳۸۳، ص. ۵۰).

۳- ۵-۲- گناه نخستین

در اساطیر بین‌النهرین نیز با گناه نخستین رو به رو هستیم. بر اساس اساطیر بین‌النهرینی، اداپا/انسان، بال باد جنوب را می‌شکند و وقتی که در محضر خدای آنو حاضر می‌شود، به توصیه‌ی انا

از خوردن و نوشیدن خودداری می‌کند و خود را از دست یافتن به نعمت جاودانگی محروم می‌کند (درباره‌ی این اسطوره ر.ک. مک‌کال، ۱۳۷۹: ۹۰؛ dalley, 2000, 184-188؛ leick, 2003, 2).

۴-۵-۲- مراسم ویژه‌ی بلاگردان گناه

جشن آیینی سال نو گزارشی از احیا بود. در این روزهای بحرانی کارها تعطیل و نخستین چهار روز سال نو از تقویم حذف می‌شد. هم‌خوانی و برگردان بخشی از این اسطوره در جهت همدلی با اسیر شدن مردوخ در کوهساران یا جهان زیرین انجام می‌شد. روز پنجم معبد را آب‌پاشی می‌کردند و بخور می‌سوزانیدند و در مراسمی آیینی همانند مراسم قربانی کردن بز طلیقه در اسرائیل، گناهان و ناتوانی‌های جمع در گوسفندی متمرکز می‌شد که آن را سر می‌بردند. تن گوسفند را از دیوار مذبح nebo، واسطه‌ی بین انسان و خدایان، می‌آویختند و سرانجام سر و تن قربانی را به رود می‌افکندند تا بلاگردان گناه مردمان باشد (ر.ک. گری، ۱۳۹۰، ص. ۴۳).

۶-۵-۲- گناه رویارویی با خدایان

رویارویی با خدایان از گناهانی است که در اساطیر بین‌النهرین دیده می‌شود. برای نمونه، تیامت برای گرفتن انتقام خون همسرش رویاروی خدایان قرار می‌گیرد؛ مردوک پیروز می‌شود و او را می‌کشد (الیاده، ۱۳۸۹، ص. ۹۲؛ کمپل، ۱۳۹۲، ص. ۲۹۳؛ ساندرز، ۱۳۷۳، ص. ۱۴۲-۱۴۴؛ بیرلین، ۱۳۹۱، ص. ۹۶-۹۷).

نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش نکات زیر را نشان می‌دهد: ۱- در اساطیر ژاپن، تخلف اصلی یا گناه بزرگ، ناپاکی بود که معانی مختلفی دارد. یکی از معانی آن، نجاست جسمانی است که مواردی مانند حیض، روابط جنسی و زاییدن نوزاد را شامل می‌شود. این ناپاکی‌ها باید با اعمال تطهیری، روزه گرفتن و دعا و عبادت برطرف می‌شد. از سوی دیگر، مرگ و هر چیز مربوط به آن در زمره‌ی ناپاکی‌هاست. به طور کلی دین اولیه ژاپنی، فاقد مفهوم انتزاعی اخلاقیات و اصول اخلاقی بود. گناه، عبارت بود از وضعیت و عملی که مستقیماً و به طور آشکار زشت و زننده باشد. در آیین کهن ژاپنی، میان گناه دنیوی یا زمینی با گناه آسمانی تمایز قایل می‌شدند. گناهان زمینی مانند قتل و مجروح کردن، ارتکاب زنا با محارم، اعمال وحشیانه یا اعمالی که آسایش و رفاه افراد را بر هم می‌زد. در اساطیر چین، بحث زیادی

درباره‌ی گناه و چند و چون آن نیست. بدترین گناه در اساطیر چین، دیگرکشی و خودکشی است. تکبر، تحدی، قتل و خودکشی از گناهان یاد شده در اساطیر چین است. از دید ایرانیان باستان: الف) گناه تنها به معنای نافرمانی در برابر خدا نیست و انسان می‌تواند در برخورد با خودش و سایر موجودات نیز مرتکب گناه شود و ب) خطا نه تنها به فرد گناهکار، بلکه به دیگر موجودات هم آسیب می‌رساند. ج) انسان با کردار نیک صاحب فره می‌شود و به واسطه‌ی گناه، فره از او می‌گریزد. جمشید و گرشاسب در زمره‌ی این افراد هستند که به دلیل گناهکاری این نیرو را از دست می‌دهند. د) در ارداویراف‌نامه، از گناهان بسیاری یاد شده است. دروغ، تکبر، غرور و ... از گناهان بزرگ هستند. در اساطیر بین‌النهرین، تعریف دقیقی از گناه نمی‌شود. گناه مزاحمت برای خواب خدا و رویارویی با خدایان از مشهودترین گناهان است. جشن آیینی سال نو نیز به گونه‌ای مراسمی برای بلاگردانی گناه مردم است. تفاوت بنیادی اساطیر هند با اساطیر دیگر ملل در زنده بودن آن است. یکی از پیچیدگی‌های موضوع گناه در اساطیر هند در این است که وارونا، آفریدگان را بر اساس مجموعه قوانینی به نام ریتا قضاوت می‌کند؛ حال آن که این مجموعه قوانین برای آفریدگان روشن نیست. وضعیت گناه در چهار دوره قابل بررسی است که هر چه به دوره‌ی پایانی نزدیک می‌شویم، گناهان بیشتر می‌شود و به گونه‌ای زمینه‌ی ظهور منجی فراهم می‌شود. در این میان، حتی خدایان نیز از ارتکاب به گناه به دور نیستند. از سوی دیگر، انسان پیوسته از سوی رکشس‌ها تحریک به گناه و اشتباه می‌شود. ۲- در ژاپن و هند، سخنی از گناه نخستین نیست. در اساطیر ایران، نخستین گناه، دروغ‌گویی است. شکستن باد بال جنوب و محروم شدن از جاودانگی، گناه نخستین در اساطیر میان‌رودان است. در اساطیر چین، به نظر می‌رسد گناه نخستین، خوردن گوشت ورزاو است. ۳- پاک‌سازی و تطهیر در ژاپن باستان با شست و شو، ریاضت و یا اهدای هدایا انجام می‌شود. در اساطیر ایران از سه گونه تطهیر یاد شده است: آب، آتش و فلزات مذاب. پاک شدن از گناهان به دو شیوه در باور هندوان انجام می‌شود: تطهیر در رودخانه‌ی گنگ و تطهیر به کمک نیروی ذهنی وارونا. در چین و بین‌النهرین اشاره‌ی روشنی به تطهیر دیده نمی‌شود. ۴- تنها در اساطیر هند و ژاپن از شفاعت سخن به میان آمده است.

منابع و مأخذ

- قرآن کریم.
- اسمیت، جورج. (۱۳۸۳). *افسانه‌ی گیلگمش*. (ترجمه‌ی داوود منشی‌زاده). تهران: اختران.
- الیاده، میرچا. (۱۳۸۶). *چشم‌اندازهای اسطوره*. (ترجمه جلال ستاری). تهران: توس.
- الیاده، میرچا. (۱۳۸۹). *رساله در تاریخ ادیان*. (ترجمه‌ی جلال ستاری). تهران: سروش.
- الیاده، میرچا. (۱۳۸۷). *مقدس و نامقدس*. (ترجمه‌ی نصرالله زنگویی). تهران: سروش.
- اوستا. (۱۳۸۵). *ترجمه و گزارش جلیل دوست‌خواه*. تهران: مروارید.
- ایونس، ورونیکا. (۱۳۸۱). *اساطیر هند*. (ترجمه‌ی باجلان فرخی). تهران: اساطیر.
- بارتولد، واسیلی ولادیمیرویچ. (۱۳۶۹). *درباره‌ی حماسه‌ی ملی ایران*. (ترجمه‌ی کیکاووس جهانداری). تهران: اساطیر.
- ج ۱. تهران: اساطیر.
- باسیتید، روزه. (۱۳۷۰). *دانش اساطیر*. تهران: توس.
- بهار، مهرداد. (۱۳۸۱). *از اسطوره تا تاریخ*. تهران: چشمه.
- بهار، مهرداد. (۱۳۸۹). *پژوهشی در اساطیر ایران*. تهران: آگه.
- بهار، مهرداد. (۱۳۸۵). *جستاری در فرهنگ ایران*. تهران: اسطوره.
- بیرل، آن. (۱۳۸۴). *اسطوره‌های چینی*. (ترجمه‌ی عباس مخبر). تهران: مرکز.
- بیرلین، ج. ف. (۱۳۹۱). *اسطوره‌های موازی*. (ترجمه‌ی عباس مخبر). تهران: مرکز.
- پاریندر، جئوفری. (۱۳۹۰). *اساطیر آفریقا*. (ترجمه‌ی عباس مخبر). تهران: اساطیر.
- پیگوت، ژولیت. (۱۳۸۴). *اساطیر ژاپن*. (ترجمه‌ی باجلان فرخی). تهران: اساطیر.
- حلی، حسن بن یوسف. (۱۴۱۳ق). *کشف المراد فی شرح تجرید الاعتقا*. (شرح حسن حسن زاده آملی). قم: مؤسسه النشر الاسلامی. چ چهارم.
- خواج‌گیر، علی‌رضا و همکاران (۱۳۹۹). «*رابطه‌ی متقابل دین و اسطوره در پدیدارشناسی دینی الیاده و روانشناسی تحلیلی یونگ*»، *مجله‌ی الهیات تطبیقی*، سال یازدهم، شماره‌ی بیست و سوم، ص ۱۱۱-۱۲۶.
- دالاییکولا، آنال. (۱۳۹۳). *اسطوره‌های هندی*. (ترجمه‌ی عباس مخبر). تهران: مرکز.
- رضی، هاشم. (۱۳۴۶). *فرهنگ نام‌های اوستا*. تهران: فروهر.

رفیق عجم، (۲۰۰۴م). موسوعه مصطلحات ابن خلدون و الشریف علی محمد الجرجانی، بیروت: مکتبه لبنان ناشرون.

روایت پهلوی، (۱۳۹۰). گزارش مهشید میرفخرایی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی.

زرین کوب، عبدالحسین، (۱۳۶۹). در قلمرو وجدان، تهران: علمی و فرهنگی.

سارتر، ژان پل، (۱۳۵۶). ادبیات چیست، (ترجمه‌ی ابوالحسن نجفی و مصطفی رحیمی). تهران: زمان.
ساندرز، ن. ک. (۱۳۷۳). بهشت و دوزخ در اساطیر بین‌النهرین، (ترجمه‌ی ابوالقاسم اسماعیل‌پور). تهران: فکر روز.

ستاری، جلال، (۱۳۷۶). اسطوره در جهان امروز، تهران: مرکز.

سمیح دغیم، (۱۹۹۸م). موسوعه مصطلحات علم الکلام الإسلامی، بیروت: مکتبه لبنان ناشرون.

شایگان، داریوش، (۱۳۷۱). بت‌های ذهنی و خاطره‌ی ازلی، تهران: امیرکبیر.

شهبزادی، رستم، (۱۳۸۶). قانون مدنی زرتشتیان در زمان ساسانیان، گفتاری درباره‌ی ماتیکان هزاردستان، (به کوشش مهرانگیز شهبزادی). تهران: فروهر.

صفا، ذبیح‌الله، (۱۳۸۴). حماسه سرایی در ایران، تهران: امیرکبیر.

طوسی، خواجه نصیر الدین، (۱۴۰۷ق). تجرید الاعتقاد، (تحقیق حسینی جلالی). قم: دفتر تبلیغات اسلامی.

فردوسی، ابوالقاسم، (۱۳۹۴). شاهنامه، (به کوشش جلال خالقی مطلق). تهران: سخن.

کارنوی، جوزف، (۱۳۸۳). اساطیر ایرانی، (ترجمه‌ی احمد طباطبایی). تهران: علمی.

کاسیرر، ارنست، (۱۳۷۷). اسطوره دولت، (ترجمه‌ی یدالله موذن). تهران: هرمس.

کاویانی پویا، حمید (۱۳۹۶). «بررسی تطبیقی آفرینش انسان در اساطیر و ادیان ایران و میان‌رودان». مجله‌ی الهیات تطبیقی، سال ۸، شماره‌ی ۱۷، ص ۱۳۹-۱۵۶.

کاویانی پویا، حمید (۱۳۹۹). «مفهوم گناه و ماهیت گناه نخستین در اساطیر و ادیان باستانی ایران، یونان و میان‌رودان». مجله‌ی الهیات تطبیقی، سال ۱۱، شماره‌ی ۲۳، ص ۱۲۷-۱۴۸.

کریستی، آنتونی، (۱۳۸۴). اساطیر چین، (ترجمه‌ی باجلان فرخی). تهران: اساطیر.

کزازی، میرجلال الدین، (۱۳۷۲). رویا، حماسه، اسطوره، تهران: مرکز.

کمپبل، جوزف، (۱۳۹۲). قهرمان هزارچهره، (ترجمه‌ی شادی خسروپناه). مشهد: گل آفتاب.

- گری، جان. (۱۳۹۱). *اساطیر خاور نزدیک*. (ترجمه‌ی باجلان فرخی). تهران: اساطیر.
- گریمال، پی‌یر. (۱۳۸۸). *اساطیر جهان* (۳). (ترجمه‌ی مانی صالحی علامه). تهران: مهاجر.
- گریمال، پی‌یر. (۱۳۸۸). *اساطیر جهان* (۴). (ترجمه‌ی مانی صالحی علامه). تهران: مهاجر.
- گرین، راجر. (۱۳۸۷). *اساطیر یونان از آغاز تا آفرینش هراکلس* (ترجمه‌ی عباس آقاجانی). تهران: سروش.
- گویری، سوزان. (۱۳۸۶). *آناهیتا در اسطوره‌های ایرانی*. تهران: ققنوس.
- گیمن، ژاک دوشن. (۱۳۸۱). *اورمزد و اهریمن*. (ترجمه‌ی عباس باقری). تهران: فرزانه.
- مدبری، محمود و خدیجه خدایاری. (۱۳۸۷). «اهمیت، تقدس و تطهیر معنوی با آب در شاهنامه»، شماره‌ی ۱۴، صص ۲۰۷-۲۲۰.
- مقداد، فاضل. (۱۴۰۵ق). *ارشاد الطالبین الی نهج المسترشدين* (تحقیق سید مهدی رجایی). قم: انتشارات کتابخانه آیت الله مرعشی ره.
- مقدم، محمد. (۱۳۸۰). *جستار درباره مهر و ناهید*. تهران: هیرمند.
- ملاصدرا، محمد بن ابراهیم. (۱۳۶۶). *شرح اصول الکافی*. مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی. تهران: موله. م. (۱۳۷۷). *ایران باستان*. (ترجمه‌ی ژاله آموزگار). تهران: توس.
- میر سید شریف. (۱۳۲۵ق). *شرح المواقف*. قم: الشریف الرضی.
- ولیفرد، گورین و همکاران. (۱۳۷۲). *رویکردهای نقد ادبی*. (ترجمه‌ی زهرا میهن‌خواه). تهران: اطلاعات.
- هانزن، کورت هانریش. (۱۳۷۴). *شاهنامه‌ی فردوسی، ساختار و قالب*. (ترجمه‌ی کیکاووس جهانداری). تهران: فرزانه روز.
- هرن، پاول و هاینریش هویشمان. (۱۳۹۴). *فرهنگ ریشه‌شناسی فارسی*. (ترجمه‌ی جلال خالقی مطلق). اصفهان: مهرفروز.
- هوک، ساموئل. (۱۳۸۱). *اساطیر خاورمیانه*. (ترجمه‌ی علی اصغر بهرامی و فرنگیس مزداپور). تهران: روشنگران و مطالعات زنان.
- هینلز، جان. (۱۳۹۳). *شناخت اساطیر ایران*. (ترجمه‌ی ژاله آموزگار و احمد تفضلی). تهران: چشمه.
- یسنا. (۱۳۸۰). *ترجمه‌ی ابراهیم پورداوود*. تهران: اساطیر.
- یشت‌ها. (۱۳۵۶). *ترجمه‌ی ابراهیم پورداوود*. تهران: دانشگاه تهران.